

माननीय सञ्चार तथा सूचना प्रविधिमन्त्री माननीय रेखा शर्माकोज्यूको विदाई सम्बोधन

मन्त्रालयका सचिवज्यू, नेपाल दूर संचार प्राधिकरणका अध्यक्ष ज्यू, महाशाखा प्रमुख तथा सहसचिवज्यूहरु, निकाय तथा विभागका प्रमुख, सम्पूर्ण कर्मचारी, मेरो निजी तथा स्वकीय सचिवालय परिवार, पत्रकार लगायत सबै सहभागी साथीहरु ।

सम्माननीय प्रधानमन्त्री पुष्पकमल दाहाल 'प्रचण्ड'को नेतृत्वमा गठन भएको सरकारले १८ महिनाको कार्यकाल सम्पन्न गरेको छ। वि.सं. २०७९ पुस १० गते सरकार गठन भएपछि माघ ३ गतेदेखि मैले सञ्चार तथा सूचना प्रविधि मन्त्रालयको जिम्मेवारी सम्हाल्ने अवसर पाएको थिएँ। एक वर्ष एक महिना १८ दिनपछि २०८० फागुन २२ गतेसम्म पहिलो र पुनः २०८० फागुन २३ गतेदेखि आजसम्म गरी मैले झण्डै १८ महिना सञ्चार तथा सूचना प्रविधि मन्त्रालयको नेतृत्व तथा नेपाल सरकारको प्रवक्ताको रूपमा जिम्मेवारी पूरा गर्ने अवसर प्राप्त गरेँ।

यो जिम्मेवारी प्रदान गर्ने मेरो पार्टी नेकपा माओवादी केन्द्र, पार्टी अध्यक्ष एवं सम्माननीय प्रधानमन्त्रीज्यूप्रति विशेष आभार प्रकट गर्दछु। मेरो कार्यकाल सफल बनाउन सहयोग गर्नुहुने मन्त्रालय र सम्बद्ध निकायका कर्मचारी, स्वकीय तथा निजी सचिवालयका साथीहरू, सञ्चार तथा सूचना प्रविधि विज्ञ, सञ्चार विज्ञलगायत सबैलाई हार्दिक धन्यवाद दिन चाहन्छु। नेपाल सरकारको प्रवक्ताको भूमिकालाई सफल बनाउन सहयोग गर्ने सम्पूर्ण सञ्चारकर्मी मित्रहरूलाई पनि धन्यवाद दिन चाहन्छु। मलाई यो जिम्मेवारीमा पुऱ्याएर राष्ट्रका लागि योगदान गर्ने अवसर प्रदान गर्ने मेरो दाङ जिल्ला निर्वाचन क्षेत्र नम्बर २ का मतदाताहरूलाई विशेष आभार व्यक्त गर्न चाहन्छु।

मेरा लागि सञ्चार तथा सूचना प्रविधिको क्षेत्र नयाँ थियो। सबैको साथ र सहयोगले मैले आफ्नो कार्यकाल सफल भएको महसुस गरेको छु। मन्त्रालयको नेतृत्व सम्हालेपछि भनेको थिएँ “म आफ्नो क्षमताले सकेसम्म राम्रो गर्ने छु तर नराम्रो गर्ने छैन।” मैले के कति राम्रो काम गरेँ, यसको समीक्षा र मूल्याङ्कन आम जनताले गर्ने नै छन् तर यो कुरा म गर्वका साथ भन्नसक्ने अवस्थामा छु कि मैले आफ्नो तर्फबाट कुनै नराम्रो काम गरिनँ र गर्न पनि दिइनँ।

सञ्चार तथा सूचना प्रविधि मन्त्रालय मूलतः सञ्चार र सूचना प्रविधिको विकासमा समर्पित मन्त्रालय हो। यस अन्तर्गत छ वटा क्षेत्रहरू आम सञ्चार, दूरसञ्चार, सूचना-प्रविधि, हुलाक सेवा, चलचित्र र मुद्रण रहेका छन्। यी छवटै क्षेत्रहरूको क्षेत्रगत सुधारबाट नै समग्रमा मन्त्रालयको प्रगति मापन हुने भएकाले सबै क्षेत्रको रुपान्तरणका

लागि पर्याप्त काम भएका छन्। सरकारले अघि बढाएको सुशासन, सामाजिक न्याय र समृद्धिको मूलमन्त्रलाई केन्द्रमा राखेर हामीले जेजति काम गरेका छौं, यसबाट सञ्चार तथा सूचना प्रविधि क्षेत्रको विकासमा महत्वपूर्ण उपलब्धी हासिल हुनुका साथै रूपान्तरणको लागि पर्याप्त आधार तयार भएका छन्। हामीले सुरु गरेका कानूनी, नीतिगत र संरचनागत सुधार तथा सुशासनको पक्षमा चालेका कदम अनि सूचना प्रविधिको क्षेत्रबाट समृद्धिको जग बसाल्ने सपना सहितका रूपान्तरणकारी योजनाले आगामी दिनमा निरन्तरता पाउने छन् र यसबाट नेपालको सञ्चार तथा सूचना प्रविधिको क्षेत्रमा नयाँ आयाम सुरु हुने विश्वास लिएको छु।

मन्त्रालयमा कैयौं नीतिगत सुधार गरिएको छ भने कतिपय प्राप्त गुनासाहरूमा औपचारिक छानबिन नै गरेर आफ्नो कार्यक्षेत्रभित्र रहेका विषयलाई कार्यान्वयनमा लैजाने र अन्य विषयलाई सम्बन्धित निकायले गर्ने अनुसन्धानमा सहयोग पुग्ने गरी मन्त्रालयको धारणा स्पष्ट गर्ने कार्य गरिएको छ।

हामीले सुरु गरेका कानूनी, नीतिगत र संरचनात्मक सुधार तथा सुशासनको पक्षमा चालेका कदम अनि सूचना प्रविधिको क्षेत्रबाट समृद्धिको जग बसाल्ने सपना सहितका रूपान्तरणकारी योजनाले आगामी दिनमा पनि निरन्तरता पाउने छन् भन्ने मेरो विश्वास रहेको छ ।

म जिम्मेवारीमा आउँदा यस मन्त्रालय र मातहतका निकायमा वर्षौंदेखि निति ऐन, नियमहरू अद्यावधिक नभएको, विविध समस्याहरूमा अल्झिरहेको स्थिति पाएँ । केही विषयहरूमा मौखिक र लिखित गुनासो, उजुरीहरू समेत प्राप्त भएका थिए।

इन्टरनेट सेवा प्रदायकहरूबाट नेपाल सरकारलाई तिर्नु बुझाउनुपर्ने रोयल्टी राजश्व प्राप्त नभएको, मोबाइल डिभाइस म्यानेजमेन्ट सिस्टम (एमडिएएमएस)को कार्यान्वयनमा देखिएका जटिलता र यसको खरिद प्रक्रियामै उठेका प्रश्न, कानूनी र नीतिगत आधार विना नै टेराभक्स प्रणाली जडान गर्न खोजेको भन्दै सेवा प्रदायकहरूले प्रणाली जडान गर्न स्वीकार नगरेको र खरिद प्रक्रियामा नै समस्या रहेको भन्ने गुनासो, दूरसञ्चार सेवा प्रदायक एनसेलको शेयर खरिद बिक्रीका सम्बन्धमा प्रचलित कानूनको परिपालनाको विषय, राजश्व र नेपालमा बैदेशिक लगानीमा पर्नसक्ने असरलगायतका विषयमा प्रश्न उठेको, यी लगायतका सार्वजनिक रूपमा प्रश्न उठेका अन्य विषयमा मन्त्रालयको धारणा स्पष्ट गर्ने काम गरिएको छ । हामीले गरेका समग्र अध्ययन अनुसन्धानको उद्देश्य र मेरो अनुभवको सार पनि सञ्चार तथा सूचना प्रविधिको क्षेत्रमा सुशासनको प्रत्याभूति दिनुपर्छ भन्ने नै हो ।

गणतन्त्रमा गल्ती गर्ने छुट कसैलाई हुँदैन र बदमासी गर्ने कोही बच्दैन भन्ने तथ्य स्थापित नगरी सुशासन प्रवर्धन गर्न सकिदैन, त्यसका लागि हामीले यो मन्त्रालयबाट महत्वपूर्ण सुरुवात गरेका छौं ।

दूरसञ्चार क्षेत्रमा सुशासन स्थापित गर्दै सेवा प्रवाहलाई सहज बनाउन र राज्यकोष वृद्धि गर्ने, लागत न्यूनिकरण गर्ने हेतुले अन्य धेरै कामको थालनी गरिएको छ । फ्रिकेन्सी लाइसेन्स ओगटेर राख्ने, राज्यलाई राजश्व नतिर्ने र सेवा संचालन नगर्ने प्रवृत्तिलाई निरुत्साहित गर्न पुरानो नीति परिमार्जन गरी फ्रिकेन्सी नीति २०८० जारी गरिएको छ। यसबाट २०८१ साउन १ गतेदेखि प्रविधि तटस्थताको नीति लागु भई अनुमतिपत्र लिई फ्रिकेन्सी वापत शून्य वा अत्यन्त कम राजश्व तिर्ने प्रवृत्तिलाई निरुत्साहित गर्नेछ। यसबाट ठूलो परिमाणमा राजश्वमा पनि वृद्धि हुनेछ । त्यस्तै अनुमतिपत्र बहाल नरहेका दूरसञ्चार सेवा प्रदायकको सम्पत्ति व्यवस्थापन नियमावली, २०७९ लाई संशोधन गरेर दूरसञ्चार क्षेत्रमा रहेको अघोषित सिण्डिकेट हटाउन महत्वपूर्ण थालनी गरिएको छ । रेडियो फ्रिकेन्सी सीमित प्राकृतिक स्रोतको रूपमा रहेको राज्यको सम्पत्ति भएकाले यसको प्रयोग पनि राज्यकै हितमा गर्ने गरी नियमावली संशोधन गरिएको छ ।

इन्टरनेट व्याण्डविथ खरिदको बोलपत्र प्रतिस्पर्धी बनाउँदा नेपाल टेलिकमले खरिद गर्ने इन्टरनेट व्याण्डविथको शुल्क उल्लेख्य मात्रामा घटेको छ । प्रति १ एम.वि.पि.एस. औसत ५.८५ अमेरिकी डलरमा खरिद हुने गरेको व्याण्डविथ १ एमविपिएस औसत १.६६ अमेरिकी डलरमा खरिद गरेपछि टेलिकमको खर्चमा पहिलो वर्ष १२५ करोड र तेस्रो वर्ष २०० करोड वचत हुन जानेछ ।

नेपाली इन्टरनेट सेवा प्रदायकहरूलाई भारतीय सेवा प्रदायक संस्थाहरूबाट इन्टरनेट व्याण्डविथ उपलब्ध गराउँदा उच्च महशुल लिने गरेकोमा लागतको आधारमा शुल्क घटाइदिन अनुरोध गरेकोमा भारतीय सेवा प्रदायकहरूले अन्तर्राष्ट्रिय इन्टरनेट व्याण्डविथको मूल्य घटाएका छन्। साथै औषधी उपचार गर्न लगायत कार्यका लागि भारत भ्रमणमा रहने नेपालीहरूलाई भारतीय दूरसञ्चार सेवा प्रदायकहरूको सिम कार्ड पाउन कठिन रहेको अवस्थालाई मध्यनजर गरी दुई देशबीचको समन्वयपछि भारतमा रहेको नेपालीहरूलाई सहज रूपमा भारतीय सिम कार्ड उपलब्ध गराउने व्यवस्था सुरु भएको छ।यी उपलब्धि २०७९ चैतमा भएको मेरो भारत भ्रमणको क्रममा गरेको द्विपक्षीय छलफल र अनुरोध बाट प्राप्त भएका हुन।

नेपाल टेलिकमबाट भारत र थाइल्यान्डमा नेपाल टेलिकमका प्रिपेड तथा पोस्टपेड मोबाइल सेवा प्रयोग गर्दा लाग्ने रोमिङ सेवाको महशुल २०८० जेठ ३ गतेदेखि उल्लेखनीय रूपमा घटाइएको छ । यस अबधिमा डिजिटल पूर्वाधार निर्माणको कामलाई प्राथमिकताका रूपमा अघि बढाइएको छ । डेढ वर्षको बीचमा ताप्लेजुङ, बझाङ, बाजुरा, पश्चिम रुकुम, रुकुमपूर्व, जुम्ला, कालिकोट र मुगु गरी दुर्गम हिमाली तथा पहाडी नौ जिल्लामा विस्तार गरी उच्च गतिको इन्टरनेट फाइबर टू द होम (FTTH) सेवा ७६ जिल्लामा पुर्याइएको छ ।

दुर्गमका नागरिकसम्म दूरसञ्चार सेवाको पहुँच विस्तार गर्न दार्चुला, रुकुमपूर्व, मुस्ताङ, हुम्ला लगायतका थप विकट स्थानमा 4G सेवा सञ्चालनमा ल्याइएको छ । भूकम्प प्रभावित जाजरकोट र रुकुमपश्चिमसहित १९ जिल्लालाई नमुना जिल्ला घोषणा गरी सूचना प्रविधिको गुणस्तर सुधार र पहुँच अभिवृद्धिको नयाँ कार्यक्रम अघि बढेको छ । यसलाई नमूना परियोजनाको रूपमा अघि बढाउँदै बाँकी सबै जिल्लामा प्रभावकारी दूरसञ्चार सेवा विस्तार गर्ने नीति अघि सारिएको छ । मुलुकका सबै राजमार्ग क्षेत्रमा मोबाइल र इन्टरनेटको पहुँच विस्तार गर्न हाइवे कभरेजको काम सुरु गरिएको छ ।

मध्यपहाडी लोकमार्गलाई सूचना महामार्गको संचालन गर्न अप्टिकल फाइबर बिच्छ्याउने काम तीव्र गतिमा अघि बढेको छ । यो कार्य कोशी प्रदेशमा सम्पन्न भएको छ भने सुदूरपश्चिम र कर्णाली प्रदेशमा अन्तिम चरणमा छ । गण्डकी र लुम्बिनी प्रदेशको हकमा अदालती प्रक्रियामा पुगेर अड्केको आयोजना भर्खरै फैसला भएर काम चाँडै सुरु गर्ने बाटो खुलेको छ ।

यसबीचमा हामीले सूचना प्रविधिलाई आर्थिक रुपान्तरणको प्रमुख आधारको रूपमा स्थापित गर्न सफल भएका छौं, यो मुलुककै रुपान्तरणका लागि ठूलो छलाङ्ग हो भन्ने मलाई लागेको छ । यसअघि कृषि, जलस्रोत, पर्यटन र औद्योगिक विकास तथा पूर्वाधार निर्माणलाई नेपालका प्रमुख आर्थिक क्षेत्रको रूपमा लिने गरिएकोमा अब नवीनतम आर्थिक रुपान्तरणकारी क्षेत्रको रूपमा सूचना प्रविधि थप भएको छ । नेपाललाई सूचना प्रविधिको हवको रूपमा विकास गर्दै आगामी दशकलाई सूचना प्रविधि दशकको रूपमा अगाडि बढाउने र आगामी आर्थिक वर्षलाई त्यसको प्रारम्भ बर्षको रूपमा लिई तद् अनुरूपको तयारीको थालनी गर्ने व्यवस्था मिलाइएको छ । सोही योजनामार्फत पनि सूचना प्रविधिको क्षेत्रलाई रुपान्तरणकारी क्षेत्रको रूपमा अघि बढाउँदै निजी क्षेत्रसँग साझेदारी गरी यस क्षेत्रमा रोजगारी सिर्जना गरेर सेवा निर्यात गर्ने वातावरण निर्माण गर्नका लागि महत्वपूर्ण सुरुवात गरिएको छ ।

आगामी दश वर्षमा रू.३० खर्वको सूचना प्रविधि सेवा निर्यात र १५ लाख रोजगारी सिर्जना गर्ने लक्ष्यका साथ आइटी हब, वर्क स्टेशन, ज्ञान पार्क, आइटी पार्क, सातै प्रदेशमा डिजिटल साक्षरता सञ्चालन लगायतका कार्यक्रम प्राथमिकताका साथ अघि बढाइएको छ।

साइबर आक्रमणको पहिचान, रोकथाम र प्रतिकार्य गर्दै उत्थानशील साइबर स्पेस तयार गर्ने उद्देश्यका साथ राष्ट्रिय साइबर सुरक्षा नीति, २०८० जारी गरी कार्यान्वयनमा रहेको छ। राष्ट्रिय साइबर सुरक्षा केन्द्रको स्थापना गरी साइबर जोखिमको पूर्वानुमान र जोखिम न्यूनीकरणलाई थप प्रभावकारी बनाउन अनुगमनको कार्यलाई **सातै दिन चौविसै घण्टा** सञ्चालनमा ल्याइएको छ। साइबर सुरक्षा सम्बन्धी विषय समेत समावेश गरी सूचना प्रविधि विधेयकको मस्यौदा तयार गरिएको छ।

सरकारी डाटा सेन्टरको पुनःसंरचना गरी एकीकृत डाटा ब्यवस्थापन केन्द्र सञ्चालन गर्ने र डाटा मिररिङ्ग सहितको डिजास्टर रिकभरी सेन्टर सञ्चालनमा ल्याउने व्यवस्था मिलाइएको छ। सूचना प्रविधि विभाग अन्तर्गत रहने गरी एकीकृत सरकारी डाटा सेन्टर स्थापना गरिएको छ। वर्षौदेखि गठन आदेशका आधारमा चल्दै आएको राष्ट्रकै महत्वपूर्ण डाटा सेन्टरको पुनर्संरचना गरी स्थायी जनशक्तिबाटै सञ्चालन गर्ने व्यवस्था मिलाइएको छ।

सूचना प्रविधि क्षेत्रमा विकसित नवीनतम प्रविधिको उपयोग गर्न आवश्यक नीतिगत तथा कानूनी एवं संरचनागत व्यवस्थाको आधार तयार गर्न पहिलोपटक कृत्रिम बौद्धिकता (Artificial Intelligence) को प्रयोग एवं अभ्यास सम्बन्धी अवधारणापत्र स्वीकृत गरिएको छ। सूचना प्रविधिमा उच्च शिक्षा अध्ययन गर्ने छात्रछात्रालाई छात्रवृत्तिको व्यवस्था गरिएको छ। निजामती सेवामा अलग्गै सूचना प्रविधि सेवा समूहको गठन गर्ने प्रावधान संघीय निजामती सेवा विधेयकमा समावेश गरिएको छ।

नेपाली चलचित्रको प्रवर्धन गर्ने गरी चलचित्र (निर्माण, प्रदर्शन तथा वितरण) ऐन, २०२६ लाई समयानुकूल बनाउन चलचित्र सम्बन्धी विधेयक तर्जुमा गरी रायको लागि अर्थ मन्त्रालयमा पठाइएको छ। चलचित्र विकास बोर्डमा पोस्ट प्रोडक्सन ल्याब स्थापनाको कार्य प्रारम्भ भएको छ। राष्ट्रका लागि योगदान गर्ने चलचित्रकर्मीहरूको सम्मानका लागि चलचित्रकर्मी परिचयपत्र प्रदानदेखि चलचित्र क्षेत्रको माध्यमबाट समाज रुपान्तरणमा योगदान गर्ने चलचित्रकर्मीहरूलाई सम्मान र पुरस्कार लगायतका कार्यक्रम सुरु गरिएको छ। काभ्रेको बनेपामा अत्याधुनिक प्रविधियुक्त छायाङ्कन स्टुडियो निर्माणको कार्य प्रारम्भ भएको छ। चलचित्र क्षेत्रमा बालबालिकाको आकर्षण बढाउन र बालबालिकाका सकारात्मक विषयवस्तुलाई प्राथमिकतामा राख्ने वातावरण बनाउन

बालचलचित्र महोत्सवको थालनी गरिएको छ। २०८० सालमा लुम्बिनी प्रदेशको घोराही र २०८१ सालमा सुदूरपश्चिम प्रदेशको धनगढीमा महोत्सव सम्पन्न भइसकेका छन्।

हुलाक सेवाको पुनःसंरचनामार्फत मौजुदा साधनस्रोतको पूर्ण क्षमतामा परिचालन गर्दै नयाँ व्यवसायिक ढाँचामा लैजाने र विद्युतीय व्यापारको हबको रूपमा विकास गर्न नीतिगत तथा संरचनागत सुधारका कार्यक्रमहरू अघि सारिएको छ। आ.व. २०८०/८१ को बजेट वक्तव्यमा उल्लेख गरिए बमोजिम हुलाक सेवालाई सेवा प्रवाहको महत्वपूर्ण माध्यमको रूपमा व्यवस्थापन गर्न **एक स्थानीय तह, एक हुलाक** अवधारणा लागू हुने गरी हुलाक सेवा विभाग र अन्तर्गतका कार्यालयहरूको संगठन तथा व्यवस्थापन सर्वेक्षण स्वीकृत भई नयाँ संरचना र दरवन्दी अनुसार यही २०८१ साउनदेखि काम कारवाही सुरू गरिने तयारी गरिएको छ। हुलाक टिकटको छपाई कार्य ६४ वर्षपछि पुनः देशभित्रै गर्ने कार्य थालनी गरिएको छ। सुरक्षण मुद्रण सामाग्रीको देशभित्र नै सुरक्षित, भरपर्दो र गुणस्तरीय मुद्रणका लागि संरचनागत र कानूनी आधार तयार पार्न यसै वर्ष **सुरक्षण मुद्रण सम्बन्धी ऐन, २०८१** जारी भएको छ।

आम सञ्चार क्षेत्रमा देखिएका समस्याको पहिचान गरी नीतिगत, कानूनी र संरचनागत सुधारका लागि समिति गठन गरि प्राप्त प्रतिवेदनलाई समेत आधार लिई मिडिया काउन्सिल विधेयक मस्यौदा तर्जुमा गरी संघीय संसदमा दर्ता गरिएको छ भने आमसञ्चार विधेयकको मस्यौदा तयार गरी मन्त्रिपरिषदमा लैजाने अन्तिम तयारीमा रहेको छ।

सरकारी स्वामित्वका नेपाल टेलिभिजन र रेडियो नेपालको पुनःसंरचना गरी सार्वजनिक सेवा प्रसारणको रूपमा स्थापित गर्ने उद्देश्यका साथ अघि बढाइएको सार्वजनिक सेवा प्रसारण विधेयक प्रतिनिधिसभाको शिक्षा, स्वास्थ्य तथा सूचना प्रविधि समितिमा छलफलको क्रममा रहेको छ।

आम सञ्चार माध्यममा सबै नागरिकको पहुँच स्थापित गर्न राष्ट्रभाषाका कार्यक्रम थप गर्दै गोरखापत्रबाट ४३, रेडियो नेपालबाट २२ र नेपाल टेलिभिजनबाट १४ भाषामा प्रकाशन प्रसारण भईरहेको छ। राष्ट्रिय समाचार समितिबाट पहिलोपटक मातृभाषामा समाचार सेवा सुरू गरिएको छ भने हाल १८ घण्टा सेवा दिइरहेकोमा आर्थिक वर्ष २०८१/८२ देखि २४ सै घण्टा समाचार सेवा उपलब्ध गराउने गरी बजेट व्यवस्थापन गरिएको छ। यसै गरी राससले विदेशी सञ्चार संस्थाहरूसँग सहकार्य गर्न कतारको कतार न्यूज एजेन्सीसँग MoU गरेको छ, जसबाट कतार र नेपालबीच समाचार आदान प्रदान गर्न सहयोग पुग्नेछ।

विगत ६ वर्षदेखि बढ्न नसकेको श्रमजीवी पत्रकारहरूको पारिश्रमिक वृद्धिको प्रस्ताव मन्त्रालयबाट पठाई मन्त्रिपरिषद्को पूर्वाधार समितिमा छलफलको क्रममा रहेको छ।

टेलिभिजन प्रसारणमा विदेशी च्यानलहरूले उपभोक्ताहरूबाट मनलाग्दो बढी शुल्क उठाउने स्थितिलाई अन्त्य गर्न उपभोक्ताले हेरेको च्यानलको मात्रै शुल्क भुक्तानी गर्ने व्यवस्थाका लागि टेलिभिजन प्रसारणमा आलाकार्टा मूल्य प्रणाली लागू गर्ने निर्णय गरिएको छ।

पत्रकारिता क्षेत्रसँग सम्बद्ध संस्थाहरूलाई उपलब्ध गराउने अनुदान तथा आर्थिक सहायताको बाँडफाँट र खर्च प्रक्रिया पारदर्शी बनाउन पत्रकारितासँग सम्बन्धित संघ संस्थाहरूलाई अनुदान तथा आर्थिक सहयोग वितरण सम्बन्धी कार्यविधि, २०८० जारी गरी यसैको आधारमा मन्त्रालयबाट अनुदान वितरण र अनुगमन कार्य थालिएको छ।

सामाजिक सञ्जालको प्रयोगलाई व्यवस्थित गर्ने निर्देशिका, २०८० जारी गरेर पहिलोपटक सामाजिक सञ्जाल नियमनको थालनी गरिएको छ। मन्त्रालयमा सामाजिक सञ्जालन व्यवस्थापन इकाई गठन गरी गुनासो व्यवस्थापनको काम समेत सुरु गरिएको छ। साथै सामाजिक सञ्जालको सञ्चालन, प्रयोग तथा नियमन गर्ने सम्बन्धमा व्यवस्था गर्न बनेको विधेयक संघीय संसदमा पेस गर्न नेपाल सरकार, मन्त्रिपरिषद्मा स्वीकृतिको लागि पेस भएको छ।

व्याण्डविथ प्लेटफर्म (अन्तर्राष्ट्रिय इन्टरनेट गेटवे) को सम्भाव्यता अध्ययन गर्न समिति गठन गरिएको र सो समितिले अन्तर्राष्ट्रिय इन्टरनेट गेटवे स्थापना गर्दा सेवाको गुणस्तर वृद्धि गर्न तथा इन्टरनेट सेवालाई भरपर्दो, सुरक्षित बनाउन गेटवेको स्थापना गर्न आवश्यक देखिएको सुझाव दिएकोले सोको प्रक्रिया अघि बढाउन नेपाल दूरसञ्चार प्राधिकरणलाई निर्देशन दिइएको छ।

सुधारका कामहरू निरन्तर गरिरहने प्रकृया हो। यस मन्त्रालयले थप यि विषयहरूलाई आगामि कार्यभारका रूपमा लिन उपयुक्त हुने विश्वास लिएको छ।

१. विश्वमा सूचना प्रविधिका चामत्कारिक विकास र प्रयोग भइरहेको भए पनि हामीले नेपालमा अझै यसको बुझाईमा एकरूपता कायम गर्न सकिरहेका छैनौं। सञ्चार तथा सूचना प्रविधि आधारभूत आवश्यकता र राष्ट्रिय प्राथमिकताको विषय मात्र होइन, आर्थिक रूपान्तरणको महत्वपूर्ण क्षेत्र हो भन्ने सवाल नेपाल राज्यले औपचारिकरूपमा स्वीकार गरेको भए पनि यसलाई सिंगो मुलुककै साझा धारणा बनाउन अझै मेहनत गर्न आवश्यक छ।
२. सूचना र प्रविधिलाई आम जनताको पहुँचमा पुऱ्याउन र जनताको विषय बनाउन जरूरी छ। यसका लागि सूचना र प्रविधि सम्बन्धी नीति, नियम, कानून र हामीले गर्ने कार्य र कृयाकलाप आम जनताले बुझ्ने भाषामा हुनु पर्दछ।
३. सञ्चार तथा सूचना प्रविधि मन्त्रालय अहिलेको युग र पुस्ताको प्रतिनिधित्व गर्ने मन्त्रालय हो। यस मन्त्रालय अन्तर्गतका क्षेत्रहरूको परिचालन र पुनःसंरचनाका

लागि आवश्यक नीति, कानून र संरचना निर्माणको काम थालिएको छ। अहिले मस्यौदा गरिएका विधेयकलाई प्राथमिकताका साथ अघि बढाउने हो भने अबको केही समयभित्रै सञ्चार मन्त्रालयबाट अघि बढाइएका एक दर्जन जति नीति, ऐन र नियमावली तर्जुमा हुने छन्। त्यसबाट मुलुकको सञ्चार तथा सूचना प्रविधि क्षेत्रको पुनःसंरचना हुने नै छ।

४. सूचना प्रविधिको साक्षरता अभियान, यसको सदुपयोग र नवप्रवर्तनको विषयलाई अभियानात्मक रूपमा जनसमक्ष लैजानु पर्दछ।
५. दूरसञ्चारलाई गुणस्तरीय र प्रतिस्पर्धी बनाउन विद्यमान दूरसञ्चार सम्बन्धी कानून परिमार्जन गरी नयाँ कानून तर्जुमा गर्ने र देशको भौगोलिक अवस्था एवं जनसंख्या समेतलाई मध्यनजर गर्दै तेस्रो दूरसञ्चार सेवा प्रदायकलाई भित्र्याउन आवश्यक पहल गर्न आवश्यक छ।
६. सूचना प्रविधिको मेरूदण्डको रूपमा रहेको दूरसञ्चार सेवामा 4G सेवा देशभर विस्तार गरी भ्वाइस र डाटाको गुणस्तर वृद्धि गर्न आवश्यक रहेको छ। अप्टिकल फाइबर सञ्जाल निर्माण गरी डिजिटल पूर्वाधारको विकास र विस्तारमार्फत दूरसञ्चार क्षेत्रमा व्यापक सुधार गर्नु अबको महत्वपूर्ण पाइला हुनेछ।
७. दूरसञ्चार क्षेत्रको व्यापक सुधारमार्फत डिजिटल नेपाल निर्माणको आधार तयार गर्न डिजिटल नेपाल फ्रेमवर्क २०७६ लाई पुनरावलोकन गरी कार्यान्वयन गर्न आवश्यक छ।
८. सूचना प्रविधि क्षेत्रमा विकास र प्रयोग बढाउन नवीन प्रविधिलाई आत्मसात गर्दै आविष्कार र नवप्रवर्तनमा जोड दिनुपर्ने छ।
९. विश्वमा एकपछि अर्को प्रविधिको विकास र प्रयोग हुँदै गएकाले रोबोटिक्स, आर्टिफिसियल इन्टेलिजेन्स (AI) जस्ता प्रविधिको आत्मसात गरी आगामी दिनमा विकास हुने नवीनतम प्रविधिका लागि पनि नीतिगत, कानूनी र संरचनागतसुधार गर्नुपर्ने दायित्व यो मन्त्रालयको हो। ए.आई. सम्बन्धी अवधारणापत्र तर्जुमा भइसकेकाले सोको आधारमा आवश्यक नीति र कानून बनाउनुपर्ने छ।
१०. सूचना प्रविधिको प्रयोग र डाटा सुरक्षाको विषय राष्ट्रिय सार्वभौमिकतासँगै जोडिने भएकोले नेपालको आफ्नै भूउपग्रह स्थापना गर्न आवश्यक भइसकेको छ।
११. सञ्चार तथा सूचना प्रविधि क्षेत्र गतिशील भएकाले समयानुकूल मन्त्रालयको पुनःसंरचना गर्ने र विज्ञहरूको थिङ्कट्याङ्क बनाएर आवश्यक अध्ययनका आधारमा मात्रै विभिन्न उपकरण र प्रणालीको प्राप्ती र उपयोग गर्ने नीति लिनु आवश्यक छ।
१२. सूचना प्रविधि क्षेत्रमा सुशासन प्रवर्धन गर्दै सरकारले आगामी आर्थिक वर्षदेखि सुरु गर्न लागेको सूचना प्रविधि दशक (ITC Decade) को अवधारणा पूर्ण कार्यान्वयन गर्न सकिएमा सूचना प्रविधि क्षेत्रको मात्र विकास नभइ नेपालमा

सुशासन प्रवर्द्धन, वृहत रोजगारी सिर्जना र समृद्धिको नयाँ आयाम सुरु गर्नमा समेत टेवा पुग्ने छ।

१३. नेपालमा रोजगारी तथा स्वरोजगारीको अवसर सिर्जना गर्नको लागि आधुनिक सूचना प्रविधिमा आधारित उद्योगहरूको स्थापना तथा विकास गर्न सकेमा प्रशस्त रोजगारी सिर्जना गरेर युवाको विदेश पलायन प्रवृत्तिमा समेत सुधार गर्न सकिने छ।
१४. पूर्ण प्रेस स्वतन्त्रता कायम हुने गरी नीति तथा कानूनको कार्यान्वयन गर्ने र सरकारी स्वामित्वमा रहेका सञ्चार माध्यमहरूलाई पुनःसंरचना गरी सार्वजनिक सेवा प्रसारण संस्थाको रूपमा स्थापित गर्न जरूरी छ।
१५. चलचित्र उद्योगको प्रवर्द्धन र विकासबाट पर्यटन प्रवर्द्धन र रोजगारीमा टेवा पुग्न गई राजस्व संकलनमा समेत अभिवृद्धि हुने हुँदा चलचित्रलाई उद्योगको रूपमा मान्यता दिने। दोलखाको फिल्म सिटी निर्माण, काभ्रेको बनेपामा अन्तर्राष्ट्रिय स्तरको स्टुडियो निर्माण र चलचित्र विकास बोर्डमै रहने गरी पोष्ट प्रोडक्सन ल्याबको स्थापना गर्न थालिएको कार्यलाई सम्पन्न गर्न आवश्यक छ। यस्तै चलचित्र नीति र चलचित्र सम्बन्धी कानूनको पुनरावलोकन कार्य छिट्टै सम्पन्न गर्न जरूरी छ।
१६. देशभित्रै सुरक्षण मुद्रण सम्बन्धी नागरिकता, हुलाक टिकट, अन्तःशुल्क स्टिकर, ड्राइभिङ्ग लाइसेन्स, पासपोर्ट रबैंक नोट छपाई गरी विदेशी मुद्रा संचिती गर्ने, स्वदेशी उद्योग प्रवर्द्धन गर्ने र संवेदनशील सामाग्रीको स्वेदशमै छपाइ गरी परनिर्भरता कम गर्ने कार्यलाई तीव्रता दिन आवश्यक छ।
१७. देशभर रहेका हुलाक सेवाको सञ्जाललाई उपयोग गरी सार्वजनिक सेवालाई प्रभावकारी बनाउने र हुलाकलाई इ-कमर्ससँग जोड्न आवश्यक छ।

अन्त्यमा, उपरोक्त कानूनी र नीतिगत सुधारमार्फत नेपालको सञ्चार तथा सूचना प्रविधि क्षेत्रलाई पुनःसंरचना गर्न सकिन्छ भन्ने मेरो दृढ विश्वास रहेको छ। म आफ्नो क्षेत्रबाट नेपालको सञ्चार तथा सूचना प्रविधि क्षेत्रको रूपान्तरणका लागि निरन्तर योगदान गर्ने प्रतिबद्धता व्यक्त गर्दै मेरो कार्यकाल सफल बनाउन सहयोग गर्ने कर्मचारी साथीहरू, पत्रकार मित्रहरू एवं सम्बद्ध सम्पूर्ण साथीहरूलाई पुनः हृदयदेखि नै धन्यवाद दिन चाहन्छु।